

»Teptati smrt s smrtjo«

Poglavje knjige Alexandra Schmemanna *For the Life of the World: Sacraments and Orthodoxy* z naslovom »Trampling Down Death by Death« se sooča z vprašanjem odnosa človeka do smrti in hkrati kritično pristopa do vprašanja smrti v krščanstvu. Smrt v krščanstvu je neizbežno povezana s Kristusovim vstajenjem, zato tudi verniki, katerih vzor je Kristus sam, zaupajo v premaganost smrti in večno življenje. Kljub razviti krščanski dogmi tudi znotraj same cerkvene institucije prihaja do odmika od nauka; posledica tega je predvsem moderni čas, v katerem se je tudi Cerkev začela prilagajati svoji okolici. (Schmemann 1998, 95–96)

Kakor omenjeno, je krščanski nauk že sam po sebi usmerjen na smrt. Če je ta element odstranjen, se poruši celotna krščanska religija. To bi hkrati pomenilo porušenje družbe, saj naenkrat ne bi bilo nikogar, ki bi ljudi tolažil ob misli na posmrtno življenje, jih na smrt pripravil in jim omogočil tudi spravo s smrtjo. Schmemann se strinja, da je odnos med verujočimi in verskimi uslužbenci postal nasproten, sekularen: duhovniki so za večino postali ljudje, ki živijo »za časom« in ne želijo okusiti hipne sreče življenja, medtem ko duhovniška perspektiva v današnji družbi vidi beg v smrt. Ljudje v krščanstvu ne vidijo več vidika dobrote in pomoči, temveč le še zastarelo versko prakso. Dogmatična razlaga smrti je danes v splošnem presežena; velik odstotek ljudi smrt popolnoma racionalizira, drugi iščejo drugačne, nadnaravne, a nekrščanske razlage, vse zato, da bi preslepili svoj odnos do smrti, ki pravzaprav pomeni obliko sodbe in iztrganje iz užitkarskega življenja. (Schmemann 1998, 96–97)

Česar se verniki ne zavedajo, je to, da je bilo tudi krščanstvo nekdanj popolnoma nov nauk, ki je iz sveta izkoreninil poganstvo. Evangelij je prinašal spomin o življenju Jezusa Kristusa, ki je poln življenjske volje in je povzročil pravo revolucijo. Tudi sekularizem je odgovor na krščanstvo – če ne bi bilo krščanstva, ne bi bilo

niti sekularizma. Zanimivo je, da tudi sekularizem govori o smrti, vendar jo opisuje s podobami iz realnega sveta, iz smeri zemeljskega življenja, ki se nikoli ne konča. Glavna misel sekularizma je, da se naše življenje konča s smrtjo in prav tega ne moremo spremeniti. Iz tega razloga človek izpostavlja enkratnost življenja, ki ga je treba uživati tu in sedaj v čim večji meri.

Schmemann še posebej izpostavlja tezo, da je bila dogma Cerkve sprejeta, dokler je bil svet osredotočen na smrt (visoka mortaliteta, kratka življenjska doba, vojne ipd.). Bolj se bližamo modernemu času, bolj smo napredovali v zvezi s kvaliteto življenja, bolj se »otepamo« smrti. Nauk, ki je bil ustrezen še v prejšnjem stoletju, je danes preraščen. Odnos do smrti je postal formaliziran: je nekaj naravnega, vendar dlje od tu ne moremo. Prostor za Boga v tem kontekstu ne obstaja več. (Schmemann 1998, 97–99)

Tu se odpre vprašanje, kaj krščanstvo sploh še lahko ponudi novodobni družbi. Odgovor se glasi: resnico. Ta je tista, na katero se krščanstvo opira in ki je bistvo oznanila. Resnica nam prinaša odrešenje. Prav zato se Cerkev nagiba k nauku o človeški krhkosti, ki se kaže z našo umrljivostjo in vsakemu pomaga prebroditi obstoječi strah pred smrtjo – tako dobi »poseben« status. Kristus nam je pokazal pomen

življenja, saj je sam postal Življenje; razodel nam je smrt greha, ki nas je ločeval od Boga. Sekularizem danes v ospredje postavlja drugačno noto: smrt želi narediti v racionalno, popolnoma običajno dejanje, ki mu ne smemo posvečati veliko pozornosti. Prevladuje želja po večnem zdravju: vsaka bolezen pomeni potencialno smrt in izničenje užitka, katerega smo deležni v tem telesu. Svet se je z razvojem začel zelo uspešno boriti proti boleznim. A vendar, tudi zdravljenja imajo svoje meje. Po vseh izkoriščenih možnostih sledi, da »tudi zdravje ima končno točko in ta meja je smrt« (Schmemmann 1998, 101).

Želimo se znebiti ideje, da je smrt del življenja oz. je kot take ne sprejemamo več. Religije pred zdravjem najprej sprejemajo smrt: ne gre za to, da bi zanikali zdravje, vendar se ozdravljenja nanašajo na milosti, ki jih naklanja Bog – vse je čudež, ne zaradi človeka samega, temveč zaradi Boga. Vsak čudež dokazuje njegovo ljubezen do človeka in pripadajočo Božjo moč nad vsemi živimi bitji.

Moč vere izpovedujejo zakramenti, ki jih Cerkev podeljuje vernikom. Eno teh, bolniško maziljenje, je podeljeno ob nevarni bolezni. To maziljenje je v današnji družbi na žalost povezano z bližajočo se smrtjo, zato se pacienti, čeprav verni, ne upajo prejeti tega zakramenta. Posledica zavrnitve je izguba njegovega pomena in namena, ki je olajšanje težke bolezni oz. rešitev iz nje, naj bo ta stiska fizična ali duhovna. Ne le to, ob morebitnem »porazu« (smrti) je človek pripravljen na vstop v Nebeško kraljestvo, kar je največja zmaga in ozdravljenje, ki jo človek lahko prejme. (Schmemmann 1998, 102–103)

Začetek zmage življenja obeležuje Kristus s svojo smrtjo. Njegova smrt pomeni začetek novega življenja, večnega življenja, ki ga obeležujemo vsako nedeljo s sv. mašo, še posebej pa v postnem času in velikonočnem času. »Vse življenje Cerkve na neki način predstavlja zakrament naše smrti, saj celovito predstavlja Gospodovo smrt in priznanje njegovega vstajenja.« (Schmemmann 1998, 104) Vsak kristjan po veri v Kristusa sprejema neskončno ljubezen

Boga – prejema življenje v Njem, ki je naša Luč. Vstajenje za današnjo družbo predstavlja nekakšno farso, zato ga je težko posredovati na način, da bi ga ljudje sprejeli; po drugi strani pa iz dogodka vstajenja ne želimo narediti še predstave o posmrtnem življenju. (Schmemmann 1998, 104–106)

Schmemmann zaključuje, da smrt ostaja skrivnost, ki jo je Kristus premagal in naročilo o oznanilu življenja predal svojim učencem, da ga z osebnim pričevanjem ponesejo po svetu. Cerkev ostaja pot do Kristusa in življenja v Njem. Smrt je le vmesni korak, po katerem smo zedinjeni z večnim Življenjem in v katerem bomo postali dokončno združeni v večnosti z Gospodom. (Schmemmann 1998, 106)

Vsekakor se strinjamo, da si danes že v otroštvu ustvarimo predstavo o smrti, ki jo podedujemo od svoje družine. Na sploh je pojem smrti v novodobni družbi izrazito negativno zaznamovan, morda še bolj kot v času Schmemanna. Podobno je tudi z s pojmom neozdravljive bolezni: družba si namreč želi le »pravo«, zdravo, idealno življene. Tako se marsikdo težko sprijazni z idejo, da v naši bližini živijo hudo bolni in umirjajoči. (Klevišar 1996, 12–14) In kdo so ti ljudje? »[S]o popotniki. Izkoreninjeni, razlašeni, na rob potisnjeni ljudje, ki polni strahu potujejo v neznano.« (Cassidy 1999, 16) So tisti, ki vedno znova hrepenijo po možnosti ozdravitve, tolažbi in ljubezni. A najpomembneje je reči: so tisti, ki so neskončno dragoceni, saj jih je ustvaril Bog in jih ljubi takšne, kot so, ne samo zaradi njihovih pozitivnih zunanjih lastnosti (Cassidy 1999, 60, 84).

Prav zato je pomembno, da novodobne zdravstvene ustanove prek kaplanij omogočajo nemoteno versko oskrbo pacientov. Namen kaplanij namreč ni, da bi izpodrinile medicino, temveč da človeku pomagajo prejeti resnico in ljubezen Kristusa ob najtežjih življenjskih preizkušnjah. Spremljanje pacientov je možno razumeti tudi kot sodelovanje – duhovniki postanejo sodelavci bolnemu človeku, medicinskemu osebju in trpečim svojcem. Njihova skrb ne pomeni le skrb za fizične potrebe

bolnika, temveč za človeka kot celoto. Bolezen je kriza telesa in duha, zaupanje pa je ključ pomoči človeku kot celoti. (Pera 1998, 185) V ospredje je treba postaviti razumevanje, da se verni kristjani ob umiranju prav tako soočijo s svojo krhkostjo. Življenjska kriza prerašča v versko krizo: vernik hrepeni po Bogu, po drugi strani pa odklanja njegovo pomoč, obhajilo, molitev, bolniško maziljenje. A kljub njihove-mu uporabi se ne smemo odvrniti od njih. (Pera 1998, 178)

Ob omembi trpečih in bližnji smrti se mnogokrat odpre vprašanje o dostojnem umiranju – največkrat o vodenemu samomoru in evtanaziji, katerih namen je končati trpljenje. A kako utemeljiti vrednoto trpečega življenja pred vrednoto netrpečega življenja?

Človek je duhovno bitje, še več, je bitje, ustvarjeno po Božji podobi. Glavi element vsake osebe je človeško dostojanstvo, ki ga zagovarjajo vse večje religije. »Evtanazija bi imela smisel, če bi to dostojanstvo izgini-lo.« (Narbekovas in Meilius 2004, 2) Lahko rečemo, da bi evtanazija ali vodeni samomor pomenila razčlovečenje človeka – bil bi le še nekaj in ne nekdo. »Presojati, kaj ima vrednost in kaj je nima, je tako racionalno kot tudi moralno napačno.« (Narbekovas in Meilius 2004, 2) Namesto osredotočanja na ti dve »tehniki« dostojnega umiranja bi se morali v prvi vrsti truditi za boljšo paliativno oskrbo, ki je pri nas še vedno primanjkuje. Dostojanstvo neozdravljivo bolnega oz. umirajočega ne more biti izbrisano s strani bolezni in trpljenja. Nismo namreč le telesna bitja, temveč, kakor že ome-njeno, tudi duhovna – zato je pomembna tudi dostojanstvena smrt. (Narbekovas in Meilius 2004, 2)

Pri vprašanju smrti in vstajenja v krščanstvu se danes srečujemo z novodobnim tolmačenjem smrti in vstajenja kot ideje nesmrtnosti in popolne izločitve smrti: ta je postala zgolj proces in ne dogodek v človekovem življenju (Ksylan 2019, 75). Krionika (angl. *cryonics*) je hitro rastoča medicinska panoga znotraj področja kriobiologije, ki se ukvarja s prezer-vacijo človeških teles in organov z namenom

povrnitve vitalnih funkcij v prihodnosti. Na svetu trenutno delujejo štirje inštituti, ki izva-jajo takšno krioprezervacijo – trije v ZDA in en v Rusiji. Največji in najstarejši krionski inštitut Alcor je bil ustanovljen leta 1972, nahaja se v Arizoni v ZDA in trenutno oskrbuje 222 paci-entov (Alcor 2023).

Kljub veliki obljubi o oživitvi teles, ki kaže na ogromen transhumanistični preskok in popolno zatajitev pravega odnosa do smrti, je krionika v vsakem pogledu etično sporna: ne le zaradi nenaravnega odnosa do smrti ali samega postopka prezevacije, temveč tudi zaradi stroškov vzdrževanja, lastništva in kasnejše oživitve, ki dlje od teorije še ni prišla.

Vsi naštet primeri »odpora« do smrti kažejo na človekov strah pred smrtjo. Na žalost je smrt, pa naj bo človek vernik ali ne, del našega življenja in jo moramo sprejemati kot tako. Odnos do smrti se spreminja z odnosom do človeka kot bitja dostojanstva. Ta vrednota se danes izgublja, zato bo zdajšnje pretežno mišljenje o življenju in smrti še naprej prisotno v naši okolici. A to ne pomeni, da se moramo vdati v usodo: Resnica, ki jo prejemamo po veri, naj bo naša Luč, da nikoli ne zaidemo.

REFERENCE

- Alcor. 2023. About Alcor: The World Leader in Cryonics. <https://www.alcor.org/about/> (pridobljeno 30. 11. 2023).
- Cassidy, Shelia. 1999. *Skupaj v temi: duhovnost in praksa spremljanja umirajočih*. Ljubljana: Župnijski urad Ljubljana - Dravljje.
- Klevišar, Metka. 1996. *Spremljanje umirajočih*. Ljubljana: Družina.
- Kyslan, Peter. 2019. Transhumanism and the Issue of Death. *Ethics & Bioethics* 9, št.1-2: 71-80. <https://doi.org/10.2478/ebce-2019-0011>
- Narbekovas, A., in K. Meilius. 2004. Why Is the Ethics of Euthanasia Wrong? *Medicinska etika a bioetika*. 11, št. 3-4: 2-6.
- Pera, Heinrich. 1998. *Razumeti umirajoče: praktična navodila za spremljanje umirajočih*. Ljubljana: Župnijski urad Ljubljana - Dravljje.
- Schemamnn, Alexander. 1998. *For the Life of the World: Sacraments and Orthodox*. New York: St. Vladimir's Seminary Press.